

Anonimizētā versija

Tulkojums

C-57/24 – 1

Lieta C-57/24 [Ławida]ⁱ

Lūgums sniegt prejudiciālu nolēmumu

Iesniegšanas datums:

2024. gada 26. janvāris

Iesniedzējtiesa:

Sąd Okręgowy w Gliwicach (Polija)

Datums, kurā pieņemts iesniedzējtiesas nolēmums:

2023. gada 24. oktobris

Apelācijas sūdzības iesniedzēji:

BA

BR

LĒMUMS

2023. gada 24. oktobrī

Sąd Okręgowy w Gliwicach (Gliwices apgabaltiesa) III civillietu apelācijas nodaļa,

[..]

izskatījusi 2023. gada 24. oktobra tiesas sēdē Gliwicē [*Gliwice*] lietu, pamatojoties uz BA pieteikumu

[..]

apstiprināt tiesisko seku, ko izraisījusi paziņojuma par mantojuma atraidīšanu neiesniegšana termiņā, atcelšanu

pēc prasītājas apelācijas sūdzības

ⁱ Šis lietas nosaukums ir izdomāts. Tas neatbilst neviena lietas dalībnieka reālajam personvārdam vai nosaukumam.

par *Sąd Rejonowy w Gliwicach* (Gliwices rajona tiesa, Polija)

2022. gada 17. februāra lēmumu, [...] nolemj:

saskaņā ar Līguma par Eiropas Savienības darbību 267. pantu uzdot Eiropas Savienības Tiesai šādu prejudiciālu jautājumu par Savienības tiesību interpretāciju:

Vai Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 650/2012 (2012. gada 4. jūlijs) par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi un publisku aktu akceptēšanu un izpildi mantošanas lietās un par Eiropas mantošanas apliecības izveidi (OV 2012, L 201, 107. lpp.) 13. pants ir jāinterpretē tādējādi, ka tas nav piemērojams situācijā, kurā papildus paziņojuma par mantojuma atraidīšanu pieņemšanai, lai šis paziņojums būtu spēkā, saskaņā ar paziņojuma iesniedzēja pastāvīgās dzīvesvietas dalībvalsts tiesību aktiem ir nepieciešams, lai to apstiprinātu tiesa, piemēram, ja šis paziņojums ir iesniegts pēc paredzētā termiņa beigām[?]

PAMATOJUMS

2023. gada 24. oktobra lēmumam – lūgumam sniegt prejudiciālu nolēmumu

I. Strīda priekšmets.

- 1 Pieteikuma iesniedzēja BA, kuru pārstāvēja viņas likumiskais pārstāvis, t.i., viņas tēvs BR, lūdza apstiprināt tiesisko seku, ko izraisījusi paziņojuma par viņas radnieka ZJ mantojuma atraidīšanu neiesniegšana termiņā, atcelšanu, un vienlaikus iesniedza šādu paziņojumu.
- 2 Mantojuma atstājējs ir miris Vācijā, kur bija arī viņa pastāvīgā dzīvesvieta nāves brīdī.
- 3 Prasītāja dzīvo Polijā, tāpat kā citas personas, kas piederēja iepriekšminētā mirušā likumisko mantinieku lokam un kuras jau ir atraidījušas viņa mantojumu.

II. Polijas tiesības.

- 4 Saskaņā ar 1964. gada 23. aprīļa *ustawa – Kodeks cywilny* [Civilkodekss] (konsolidētā versija – Dz.U.2023.1610; turpmāk tekstā – “CK”) 1012. pantu mantinieks var vai nu pieņemt mantojumu bez atbildības par parādiem ierobežojuma (vienkāršā pieņemšana), vai nu pieņemt mantojumu ar šādas atbildības ierobežojumu (pieņemšana, apņēmoties par iespējamām parādsaistībām atbildēt ar mantojuma priekšmetiem), vai nu atraidīt mantojumu.
- 5 Saskaņā ar CK 1015. pantu paziņojumu par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu var iesniegt sešu mēnešu laikā no dienas, kad mantinieks uzzināja par viņa mantošanas tiesībām (1. punkts). Tas, ka mantinieks nav iesniedzis

- paziņojumu 1. punktā noteiktajā termiņā, ir uzskatāms par mantojuma pieņemšanu, apņēmoties par iespējamām parādsaistībām atbildēt ar mantojuma priekšmetiem (2. punkts).
- 6 Saskaņā ar CK 1018. pantu paziņojums par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu, kura ir ietverts nosacījums vai termiņš, ir spēkā neesošs (1. punkts). Paziņojumu par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu nevar atsaukt (2. punkts). Paziņojumu par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu izdara tiesā vai pie notāra. Tos var izdarīt mutiski vai rakstiski ar oficiāli apliecinātu parakstu. Pilnvarai izdarīt paziņojumu par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu jābūt noformētai rakstveidā ar oficiāli apliecinātu parakstu (3. punkts).
 - 7 Tādējādi saskaņā ar Polijas tiesībām paziņojumu par mantojuma atraidīšanu var izdarīt tiesā. 1964. gada 17. novembra *ustawa – Kodeks postępowania cywilnego* [Civilprocesa kodekss] (konsolidētā versija – Dz.U.2023.1550, turpmāk tekstā – “CPK”) 640. pantā ir precizēta tiesas teritoriāla jurisdikcija, nosakot, ka paziņojumu par mantojuma vienkāršo pieņemšanu, vai pieņemšanu, apņēmoties par iespējamām parādsaistībām atbildēt ar mantojuma priekšmetiem, vai par mantojuma atraidīšanu var izdarīt pie notāra vai rajona tiesā, kuras apgabalā atrodas paziņojuma iesniedzēja domicils vai dzīvesvieta. Notārs vai tiesa nekavējoties nosūta paziņojumu kopā ar pielikumiem kompetentajai tiesai, kas izskata mantojuma lietu (1. punkts). Šī panta 1. punktā minētos paziņojumus var izdarīt tiesā, kas izskata mantojuma lietu, arī mantojuma tiesību noteikšanas procesa gaitā (2. punkts).
 - 8 Atbilstīgi CPK 628. pantam tiesa, kas izskata mantojuma lietu, t.i., tiesa, kurā būtu jāveic procedūra par apstiprināšanu mantojuma tiesībās, ja Polijas tiesām būtu jurisdikcija, ir mantojuma atstājēja pēdējās pastāvīgās dzīvesvietas tiesa, bet – ja viņa pastāvīgo dzīvesvietu Polijā nav iespējams noteikt –, tās vietas tiesa, kurā atrodas mantojamais īpašums vai tā daļa (tiesa, kas izskata mantojuma lietu). Nepastāvot iepriekš minētajiem pamatiem, tiesa, kas izskata mantojuma lietu, ir *Sąd rejonowy dla m.st. Warszawy* (Galvaspilsētas Varšavas rajona tiesa, Polija).
 - 9 Saskaņā ar CK 1020. pantu mantinieks, kurš ir atraidījis mantojumu, tiek izslēgts no mantošanas, it kā viņš nebūtu nodzīvojis līdz mantojuma atklāšanās brīdim.
 - 10 Paziņojums par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu ir gribas izteikums, kas nav vērsts konkrētam adresātam un tam ir tiesiskas sekas, ja tas ir izdarīts likumā noteiktajā termiņā tiesā vai pie notāra. Tas, ka CK 1015. panta 1. punktā termiņš, kurā jāiesniedz paziņojums par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu, ir noteikts kā materiālo tiesību prekluzīvs termiņš, nozīmē, ka ar tā izbeigšanos izbeidzas tiesības izmantot šīs subjektīvās tiesības, un pēc termiņa izdarīts paziņojums nerada tiesiskas sekas. Termiņa izbeigšanās tiek ņemta vērā pēc iestādes ierosmes un to nevar pagarināt (skat. *Sąd Najwyższy* (Augstākā tiesa, Polija) 2012. gada 13. decembra lēmumu lietā V CSK 18/12 [..]).

11 Tomēr tikai stingri noteiktās un uzskaitītās situācijās ir iespējams atcelt sekas tam, ka paziņojums par mantojuma atraidīšanu vai mantojuma pieņemšanu ar atbildības ierobežojumu nav iesniegts termiņā. Saskaņā ar CK 1019. panta 1. punktu: ja paziņojums par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu ir iesniegts kļūdas vai draudu ietekmē, noteikumus par gribas izteikumu trūkumiem piemēro ar šādām izmaiņām:

- 1) paziņojuma tiesisko sekas ir jāatceļ tiesā;
- 2) mantiniekam vienlaicīgi jāpaziņo, vai un kā viņš pieņem vai ataida mantojumu.

Saskaņā ar CK 1019. panta 2. punktu mantinieks, kurš kļūdas vai draudu ietekmē nav iesniedzis paziņojumu noteiktajā termiņā, var tikt atbrīvots no termiņa neievērošanas tiesiskajām sekām iepriekš minētajā kārtībā.

12 Attiecībā uz izskatāmo lietu ir būtiski, ka saskaņā ar minētā panta 3. punktu, lai atceltu paziņojuma par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu tiesiskās sekas, ir nepieciešams tiesas apstiprinājums.

13 Izskatāmajā lietā pieteikuma iesniedzēja, pamatojoties uz minēto regulējumu, lūdza apstiprināt tādu tiesisko seku atcelšanu, kas radušās tādēļ, ka kļūdas dēļ paziņojums par ZJ mantojuma atraidīšanu netika iesniegts noteiktajā sešu mēnešu termiņā, un līdz ar to arī lūdz tiesu izvērtēt pēc būtības, vai šāda paziņojuma neiesniegšana tam paredzētajā termiņā patiešām ir kļūdas rezultāts, kā arī vienlaikus iesniedz šādu paziņojumu.

III. Jurisdikcija.

14 Eiropas Parlamenta un Padomes Regulas (ES) Nr. 650/2012 (2012. gada 4. jūlijs) par jurisdikciju, piemērojamiem tiesību aktiem, nolēmumu atzīšanu un izpildi un publisku aktu akceptēšanu un izpildi mantošanas lietās un par Eiropas mantošanas apliecības izveidi (OV 2012, L 201, 107. lpp., turpmāk tekstā – “Regula”) 4. pantā ir noteikts, ka jurisdikcija lemt par mantošanu kopumā ir tās dalībvalsts tiesām, kurā mirušajam nāves brīdī bija pastāvīgā dzīvesvieta.

15 Tomēr saskaņā ar īpašo regulējumu, kas paredzēts Regulas 13. pantā, papildus tiesai, kurai ir jurisdikcija lemt par mantošanu saskaņā ar šo regulu, tās dalībvalsts tiesām, kurā ir pastāvīgā dzīvesvieta jebkurai personai, kas saskaņā ar mantošanai piemērojamiem tiesību aktiem var tiesā izdarīt paziņojumu par mantojuma, legāta vai neatņemamās daļas pieņemšanu vai atraidīšanu vai izdarīt tādu paziņojumu, kas paredzēts, lai ierobežotu attiecīgās personas atbildību par mantojuma saistībām, ir jurisdikcija saņemt šādus paziņojumus, ja saskaņā ar minētās dalībvalsts tiesību aktiem šādus paziņojumus var izdarīt tiesā.

16 Tāpēc nav šaubu, ka situācijā, kad paziņojums par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu ir iesniegts tam paredzētajā sešu mēnešu termiņā, jurisdikcija ir arī

katras tādās personas pastāvīgās dzīvesvietas dalībvalsts tiesām, kura saskaņā ar mantojumam piemērojamiem tiesību aktiem var izdarīt tiesā paziņojumu par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu.

Šādā situācijā atbilstīgi Regulas 28. pantam paziņojums par mantojuma, legāta vai neatņemamās daļas pieņemšanu vai atraidīšanu vai paziņojums, ar ko paredz ierobežot paziņojumu izdarījušās personas atbildību, ir spēkā pēc formas, ja tas atbilst prasībām, ko nosaka: a) tiesību akti, kas piemērojami mantošanai saskaņā ar 21. vai 22. pantu; vai b) tās valsts tiesību akti, kurā ir paziņojuma izdarījušās personas pastāvīgā dzīvesvieta.

- 17 Saskaņā ar Regulas 15. pantu: ja kādas dalībvalsts tiesā tiek ierosināta mantošanas lieta, attiecībā uz kuru šai tiesai nav jurisdikcijas saskaņā ar šo regulu, tā pēc savas ierosmes pasludina, ka tai nav jurisdikcijas.
- 18 Saskaņā ar CPK 1099. panta teritoriālās jurisdikcijas neesamību tiesa izvērtē pēc savas ierosmes un jebkurā lietas posmā. Ja tiek konstatēts, ka tiesai nav teritoriālās jurisdikcijas, tiesa noraida prasības pieteikumu vai pieteikumu, ievērojot 1104. panta 2. punkta vai 1105. panta 6. punkta (1. punkta) noteikumus, kas nav piemērojami aplūkojamajai lietai. Valsts tiesas jurisdikcijas neesamība ir pamats atzīt tiesvedību par spēkā neesošu (2. punkts).

IV. Iesniedzējtiesas šaubas.

- 19 Tā kā mantojuma atstājēja pastāvīgā dzīvesvieta viņa nāves brīdī bija Vācijā, saskaņā ar Regulas 4. panta vispārējo noteikumu Vācijas tiesām principā ir jurisdikcija lemt par viņa mantojumu kopumā.

Iesniedzējtiesai nav zināms, ka iepriekš minētajās tiesās būtu ierosināta kāda tiesvedība par minētā mantojuma atstājēja mantojumu.

Šādas lietas nav ierosinājuši pieteikuma iesniedzēja, kuras pastāvīgā dzīvesvieta ir Polijā.

Viņa ir vērsusies tikai Polijas tiesā ar pieteikumu apstiprināt tiesisko seku, ko izraisījusi paziņojuma par mantojuma noraidīšanu neiesniegšana termiņā, atcelšanu, un vienlaikus iesniedza šādu paziņojumu.

- 20 Saskaņā ar citēto Regulas 13. pantu papildus Vācijas tiesai – kurai saskaņā ar Regulas 4. pantu ir jurisdikcija lemt par konkrēto mantošanas lietu – kā izņēmums no iepriekš minētā noteikuma Polijas tiesām ir jurisdikcija pieņemt paziņojumus par mantojuma atraidīšanu, ko iesniedz personas, kuru pastāvīgā dzīvesvieta ir Polijā.
- 21 **Izskatāmajā lietā jautājums ir par to, vai Regulas 13. pantā noteiktā jurisdikcija attiecas arī uz gadījumiem, kad novēlotas iesniegšanas dēļ šāds paziņojums ir jāapstiprina, lai tas radītu tiesiskas sekas, izslēdzot no**

mantošanas personu, kura atraida konkrēta mantojuma atstājēja mantojumu.

- 22 Šauri saprotot 13. pantā norādīto paziņojuma “saņemšanas” nosacījumu kā darbību, kurai būtībā ir tikai tehnisks raksturs un kas ir līdzvērtīga šāda paziņojuma pieņemšanai tiesā, var secināt, ka tās valsts tiesām, kurā ir pastāvīgā dzīvesvieta personai, kura iesniedz paziņojumu par mantojuma atraidīšanu, jurisdikcija ir tikai tādā apmērā. Saskaņā ar šādu interpretāciju alternatīvais ceļš, kas, ņemot vērā jurisdikciju un kolīziju normām, mantiniekam ir pieejams viņa pastāvīgās dzīvesvietas vietā, neattiecas uz paziņojumiem, kuri ne tikai tiek iesniegti, bet arī ir jāapstiprina tiesai, kas izskata mantošanas lietu, tostarp tāda paziņojuma gadījumā, kas attiecas uz tiesisko seku, ko izraisījusi paziņojuma par mantojuma atraidīšanu neiesniegšana termiņā, atcelšanu. Tādējādi šādos apstākļos būtu jāpieņem, ka šādus paziņojumus, pamatojoties uz mantojumam piemērojamajiem tiesību aktiem, var iesniegt tikai iestādēs, kurām ir jurisdikcija saskaņā ar Regulas 4. pantu.
- 23 Šādu interpretāciju atbalstīja ģenerālvokāts 2022. gada 20. janvāra secinājumos lietā C-617/20, norādot, ka, viņaprāt, ir jāpiekrīt doktrīnā izteiktajiem uzskatiem, ka Regulas Nr. 650/2012 13. panta tiesību normas ir jāinterpretē tādējādi, ka tās nav piemērojamas, ja noteiktu mantojumam piemērojamajos tiesību aktos paredzēto tiesisku seku izraisīšanai ir nepieciešams, lai tiesa ne tikai pieņemtu paziņojumu, bet arī veiktu papildu darbības, piemēram, izdotu nolēmumu vai ierosinātu citu tiesvedību (skat. secinājumu 38. un 39. punktu).
- Tiesa 2022. gada 2. jūnija spriedumā (C-617/20) uz šo viedokli neatsaucās, jo tas nebija jautājuma priekšmets lietā C-617/20.
- 24 [..]
- 25 Tāpat [..] ir jānorāda, ka Regulas 13. pantā paredzētās jurisdikcijas apjoms nav viennozīmīgs un attiecas uz jautājumu, kas ir būtisks arī no praktiskā viedokļa.
- 26 Saskaņā ar vispārējiem interpretācijas noteikumiem Regulas 13. pantā, kas ir izņēmums no Regulas 4. pantā paredzētā noteikuma, paredzētā jurisdikcijas apjoma noteikšana būtu jāveic šauri.
- 27 Tomēr ir jāuzsver, ka saskaņā ar Tiesas pastāvīgo judikatūru gan no Savienības tiesību vienveidīgas piemērošanas prasības, gan no vienlīdzības principa izriet, ka Savienības tiesību norma, kurā tās satura un piemērošanas jomas noskaidrošanai nav nevienas tiešas norādes uz dalībvalstu tiesībām, parasti visā Savienībā ir interpretējama autonomi un vienveidīgi, ņemot vērā ne tikai šīs tiesību normas formulējumu, bet arī tās kontekstu un attiecīgā tiesiskā regulējuma mērķi (skat. spriedumus: 2018. gada 1. marts, *Mahnkopf*, C-558/16, EU:C:2018:138, 32. punkts; 2021. gada 9. septembris, UM (Īpašumtiesību nodošanas līgums *mortis causa*), C-277/20, EU:C:2021:708, 29. punkts).

- 28 Tomēr Regulas 13. panta, lasot to tās 32. apsvēruma gaismā, mērķis ir vienkāršot mantinieku un legatāru darbības, atkāpjoties no šīs regulas 4.–11. pantā paredzētajiem jurisdikcijas noteikumiem (skat. spriedumu, 2018. gada 21. jūnijs, *Oberle*, C-20/17, EU:C:2018:485, 42. punkts).

Turklāt, ņemot vērā to, ka no Regulas 67. apsvēruma izriet, ka mantiniekiem vajadzētu spēt vienkārši apliecināt savu statusu vai tiesības un pilnvaras, lai panāktu ātru, vienkāršu un efektīvu mantošanas lietu ar pārrobežu elementiem nokārtošanu Savienības robežās, šķiet aizstāvams ir viedoklis, ka Regulas 650/2012 13. pantā paredzētā tiesas jurisdikcija attiecas ne tikai uz darbībām, kas saistītas ar minētajā noteikumā paredzētā paziņojuma saņemšanu, bet arī uz citām darbībām, kas šādās procedūrās ir tikai tiesas kompetencē, tostarp uz tiesas apstiprinājumu par tādu tiesisko seku atcelšanu, ko rada novēlota paziņojuma par mantojuma atraidīšanu iesniegšana. Šāda interpretācija ir iespējama, ņemot vērā arī minēto regulas mērķi, kas – saskaņā ar tās 7. apsvērumu – ir veicināt iekšējā tirgus pienācīgu darbību, novēršot šķēršļus, ko saistībā ar personu brīvu pārvietošanos rada grūtības izmantot savas tiesības attiecībā uz mantošanu, kurai ir pārrobežu elementi, it īpaši ņemot vērā, ka Eiropas tiesiskuma telpā efektīvi ir jānodrošina mantinieku un legatāru, citu mirušajam tuvu personu, kā arī mantojuma kreditoru tiesības (skat. spriedumus: 2018. gada 1. marts, *Mahnkopf*, C-558/16, EU:C:2018:138, 35. punkts; 2021. gada 1. jūlijs, *Vorarlberger Landes- und Hypotheken-Bank*, C-301/20, EU:C:2018:528, 27., 34. punkts).

Jāatzīmē arī, ka Tiesa savā judikatūrā jau ir norādījusi uz privātpersonu tiesībām, kas neizriet tieši no tiesību aktu burtiskā formulējuma (piemēram, pasažiera tiesības uz kompensāciju arī par lidojuma kavējumu – skat. spriedumu, 2009. gada 19. novembris, *Sturgeon u.c.*, apvienotās lietas C-402/07 un C-432/07, EU:C:2009:716, 69. punkts).

- 29 Tiesa gan, ka Regulas 33. apsvērumā ir norādīts, ka personai, kura vēlas ierobežot savu atbildību par mantojuma parādiem, nevajadzētu būt iespējai to izdarīt ar vienkāršu paziņojumu savas pastāvīgās dzīvesvietas dalībvalsts tiesās vai citās kompetentās iestādēs, ja mantošanai piemērojamos tiesību aktos prasīts, lai persona kompetentā tiesā sāktu īpašu tiesvedību, piemēram, inventāra procedūru, kā arī ka paziņojumam, kuru persona šādā situācijā sniegusi savas pastāvīgās dzīvesvietas dalībvalstī un minētās dalībvalsts tiesību aktos noteiktā veidā, nevarētu būt oficiāls spēks šīs regulas nozīmē, un dokumenti, uz kuru pamata uzsākta tiesvedība, nebūtu jāuzskata par paziņojumiem šīs regulas nozīmē.
- 30 Tomēr ir jānorāda, ka mantošanas regulā Nr. 650/2012 ir nošķirts “paziņojums par mantojuma pieņemšanu vai atraidīšanu” un “paziņojums, kas paredzēts, lai ierobežotu attiecīgās personas atbildību par mantojuma saistībām”. Tas ir skaidri norādīts, piemēram, 13. panta formulējumā, kurā ir paredzēta arī iespēja “izdarīt paziņojumu par mantojuma, legāta vai neatņemamās daļas pieņemšanu vai atraidīšanu vai izdarīt tādu paziņojumu, kas paredzēts, lai ierobežotu attiecīgās

personas atbildību par mantojuma saistībām” dalībvalsts tiesā, kurā atrodas konkrētas personas pastāvīgā dzīvesvieta.

- 31 No pareizas likumdošanas principiem un saprātīga likumdevēja prezumpcijas izriet, ka gadījumā, ja tas tiesību aktā lieto dažādus jēdzienus, tas tiem piešķir atšķirīgu nozīmi, saturu un ar tiem saistītās tiesiskās sekas.
- 32 Tikmēr citētais 33. apsvēruma, kas ierobežo Regulas 13. pantā paredzētās jurisdikcijas apjomu, burtiski attiecas tikai uz paziņojumiem, kas paredzēti, lai ierobežotu atbildību par mantojuma saistībām, – kas parasti prasa tiesai veikt turpmākas darbības saistībā ar iesniegto paziņojumu, piemēram, tieši ierosināt inventāra procedūru –, nevis uz paziņojumu par mantojuma atraidīšanu, kas neprasa veikt turpmākas procedūras, bet tikai tā iespējamo apstiprināšanu, ja paziņojums tiek iesniegts pēc tam, kad ir beidzies tam paredzētais termiņš, kā to lūdz pieteikuma iesniedzēja šajā lietā.
- 33 [..]
- 34 Tādas atbildes rezultātā, atbilstoši kurai Regulas 13. pantā noteiktā jurisdikcija būtu saprotama šauri, saskaņā ar Regulas 15. pantu tiesa pēc savas ierosmes pasludinās, ka tai nav jurisdikcijas un saskaņā ar CPK 1099. panta 1. punktu noraidīs pieteikumu, ar kuru ierosināta tiesvedība šajā lietā.